

Егемен Қазақстан

 Egemen.kz

**Домбыра
(Поэма-панорама)**

Домбыра – күмбірлеген дәуір жыры,
Дауысы ұласқандай дауылға ұлы!
Шаттығы қауырсынның жеңілдігі,
Қайғысы қорғасынның ауырлығы!

Қос ішек, тоғыз перне, шешен шанақ,
Кер заман сені де атқан кесел санап!..
Домбыра көкірегі шер – көне мұра,
Көк түрік төріне ілген көсем санат!

Естірткен еңкілдеп күй – ханға қаза,
Домбыра – қарсы теңеу даңғазаға!
Тербейді сендегі сөз жүрек көлін,
Бермейді сендегі саз жанға маза!

Кетбұға – күйдің пірі, шабытты ерден,
Домбыра қалған мұра – анық көмбем!
Жүрегі хан алдында шайлықпаған,
Атыңнан айналайын, халық берген!

Домбыра – қазақ үшін ғұмыр мәні,
Сен төккен күймен рухым жығылмады!
Домбыра – сұңқар еді балдақтағы,
Домбыра – тұлпар еді тұғырдағы!

Бағзыдан жеткен мұра қыз-ұлға аман,
Домбыра – қызыл бөрі, қызыр қаған!
Бетінде қу тақтайдың қызыл арша,
Ішегі таутекенің ызыңдаған!

Қобызды Қорқыт десем қол көсемі,
Домбыра – Доспамбетсің сен кешегі!
Дина мен Аққыздайсың – дариға аққу,
Төгілген Тәттімбетсің төрде шері!

Домбыра – сен Тұрансың қамал берік,
Ордаңа құт дарыған Қаған қонып!
Түмен бап Түркістансың көне астана,
Бастаған басты Ордасың бабам жорық!

Домбыра – көкей кесіп, кісен ашқан,
Ондайда Жерге айналып түседі Аспан!
Кезекті алған кезде нақысты күй,
Өзекті өрттей қауып ішек осқан!

Домбыра – бағзы мұра Сақтан бері,
Алаштың айбоз даусы, ақтаңгері!
Домбыра – тылсым ағаш нұр сипатты,
Шұғыла шанағынан соққан лебі!

Сілейген балбалымдай сал домбыра,
Сүлеймен балдағындай мән домбыра!

Арымның Ай дидарлы, Күн сипатты,
Жарымның жүзін ашқан ән домбыра!

Домбыра – сенде рухы хан Кененің,
Жеткіздің көкке тудың жан кемелін!
Қолыма алсам сені Таласбектей,
Түсімде түмен-түмен қол көремін!..

Махамбет – сен деп берген қайран басын,
Намысың қайдан сосын қайралмасын!..
Шерткенде жан дыбысын қанмен теуіп,
Дерттенген көңілімде ойнар жасын!

Тартқанда үш ішектеп, теріс бұрап,
«Қоңыр қаз» ұшар бетке алыс құлап!..
Домбыра – Арқадағы Ақан сері,
Домбыра – паң Құлагер қамыс құлақ!

Шерткенде шебер саусақ биязы леп,
Көкейге күдіретін құяр ізет!
Домбыра – сен Абайсың сөз патшасы,
Домбыра – сен Адайсың күй әзірет!

Қашаған, Ақтан айтқан сөз мұрағат,
Күй болып Маңғыстауды кездім абат!
Домбыра – Дариядай асау суда,
Нұртуған, Нартай жеке – өзге ұлағат!

Басында Баянтаудың Мәшһүр Жүсіп,
Сөйледі домбырадай тасқын қысып...
Айрылып қалдым сол бір парасаттан,
Көзіне қапияда қастың түсіп...

«Қарқаралы басында жалғыз арша»,
Тиетін әндей кім бар жанға ұзанша!
Алты қыр астындағы сал түскен үй,
Әуені әудем жерден таңға ұзарса!

Домбыра дауысында Алаш үні,
Көзімнің ағы да сол, қарашығы!
Тиегі – тобылғының қатты діңі,
Сүйегі – қызыл қайың, ағаш ірі!

Сен барда байтағым кең, ұлысым бай,
Қайтемін осындайда ұлысынбай!
Саңқ етіп Қазыбектің көмейіндей,
Жарқ етіп Қабанбайдың қылышындай!

Жетісу жеті жарғы мақамысың,
Мақпалды, үкілісің, оқалысың!
Кенендей Алатаудың басын бұлт қып,
Жамбылдай отқа түстің Отан үшін!

Сүгірдің Қаратауда шертісі – өрнек,
Ағады Сырды бойлап, Ертіс өрлеп!
Үстірттің үстіндегі үн түсімде,
Сіңеді шағылдарға дерті шөлдеп...

Алтайдың арғы беті, бергі басы,
Қазақтың қарағайлы домбырасы!
Әміре, Әсеттердің әр әніне
– Алаштың Әлихандай жан куәсі!

Біржансың – Қояндыны әнмен ашқан,
Сәкенсің – тау ішінде сәулелі аспан!
Домбыра – Жүсіпбек пен Жәнібексің,
Қазақты қара өлеңмен әнге қосқан!

Жаралған заман ескі, жұрт көнеде,
Домбыра – төрімдегі құт дөдеге!
«Қоңыры» Әбікеннің – Алаш зары,
Өмірі Әшімтайдың ұлтқа өнеге!

Сайдалы сары Тоқаның сарынында,
Апарар сүрлеу жатыр ары Ғұнға!
Домбыра – Байжігітсің күй қағаны,
Домбыра – Көкбалақсың анығында!

Екі шек, оғыз перне, тиек кепіл,
Арбаған сиқыр сазы – жібек көкіл!..
«Көрұғлы» көкжиектен көрінгенде,
Сырқырар көрде жатқан сүйек нөпір!

Қандырар жіті құлақ шын құрышын,
Қайраттың көмейінде бір дыбысың!
Домбыра – Акселеудің «Сарыарқасы»,
Тар екен Сарыарқа да – дүлдүл үшін...

Домбыра – Бейбарыссың Мысырға асқан,
Домбыра – Әмір Темір – күшің дастан!
Домбыра – Сүйінбайдың алдаспаны,
Қалшытып Қатағанның мысын басқан!

Айтыстың домбыра алғаш – ақтаңгері,
Шомылған сұлу сөздің мақпал көлі!
Домбыра – бабам қиыр жатқан жері,
Домбыра – қазақ қазық қаққан жері!

Домбыра – ән жауыны, күй нөсері,
Бабадан қалған мұра сый кешегі:
Домбыра – қазағымның тақиясы,
Домбыра – қазағымның кимешегі!

Домбыра – Нұрғисасың саз дүлдүлі,
Сүйектен өтеді өткір сөз күмбірі!

Қара шал қағысында қаз қаңқылдап,
Келіншек шалысында жаз бұлбұлы!

Домбыра – «Ақ жауыны» Секен дүрдің,
Өксігі өңешімде өтер күннің!..
Толқыны көңіліңнің көлін шайқар,
Сол мәңгі, қалғаны бос, бекер...кұрбым!..

Сауырлы шанақ үні неткен асқақ,
Барады гәкку дыбыс көкке бастап!..
Кім айтты сені ағаш деп саңғырлаған
– Алашқа мәңгі айналып кеткен аспап!

Кетемін, күйің меңдеп, еміреніп,
Кетемін, сазың тербеп, тебіреніп!
Құдайдың бізді сүйген бір куәсі,
Домбыра, бұл қазаққа сені беріп:

Таңдайға Алаш рухын тамызды азат!
Домбыра, сен жайлы айтар аңыз ғажап!
Төрімде тұрғай мәңгі төл аспабым,
Төбеме тұттым сені – Нағыз Қазақ!

Мирас АСАН